ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համր. 7 Մէճ.
» » Գաւառաց » 9 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 4 »
» » Գաւառաց » 5 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 5 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լլնի։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

20 Փարայ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

20 Փարայ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրոյ ճանրու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ ու և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Պաղճէ-Գաբու Ճիլալ ալ լեան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։

Ծանրոց ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ցաւրուած նամակ, յօդուած, եա եա չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական լուրեր. — Խառն լուրեր. — Ազգային լուրեր. — Քաղաքական, (Հայկական խնդիր) — Բանախօսութիւն. — Կրթական, (Բնական մէթոտ լեզուաց ուսուցման, Շապ. և փրչ.) — Էջմիածին. — Հանգանակութիւն. — Նոր գրեանք. — Դրամական. — Ծանուցմունք։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գահիրէ 14 օգոստ.

Այսօր լուր կայ թէ Եգիպտոսի Խըտիվը կը փափաքի ինք ստանձնել Նախարարաց խորհրդոյ նախագահութիւնը, (փոխանակ Րիազ փաշայի։)

Այս ստացուած հաստատուած [illegible]

Մարսիլիա 15 օգոստ.

Երէկուան ցալուններու միջոցին, ատրճանաց մէկ մասը փլաւ. 12 մարդ մեռան և 150 մարդ վիրաւորեցան։

Լոնտրա 15 օգոստ.

Լորտերու ժողովին պահպանողական անդամներն այսօր Լորտ Սալիսպըրիի նախագահութեամբ պիտի գումարուին, Իռլանտական հողային ծրագրոյ խնդրոյն մէջ բռնուելիք ընթացքն որոշելու նպատակաւ։ Պ. Կլատսթօն այսօր երեսփոխանաց ժողովին պիտի ծանուցանէ նոյն խնդրոյ վրայ Նախարարութեան որոշումները։ Թայմզ կը կարծէ թէ Նախարարութիւնն օրինական ամեն գործողութիւն պիտի սպառէ ծրագիրն ազատելու համար։

Լորտերու ժողովին մէջ, Լորտ Տընբէյվան հարցապնդում ըրաւ Թունուզի և Տրիպոլսոյ խնդրոյ վրայ։ Լորտ Լամինկթոն ըսաւ թէ այդ խնդիրք արդէն չափէն աւելի նիւթ եղած են վիճաբանութեան, և թէ պէտք է վստահութիւն ունենալ Ֆրանսայի յայտարարութեանց վրայ։ Կրանվիլ կոմսն յայտարարեց թէ Տրիպոլսոյ նկատմամբ արդէն ըսածներուն վրայ ոչինչ պիտի աւելցնէ. յարեց թէ ինք չհասկնար որ ինչո՞ւ համար պէտք է տարակուսիլ Ֆրանսայի կողմէ արուած հաւաստեաց վրայ։ Լորտ Տընբէյվան ետ առաւ իր առաջարկը։

Ուաշինկթոն 15 օգոստ.

Կարֆիլտ զօրավարին վիճակը նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. Դրան նախարարք Ռամազանի առթիւ շաբաթի մը չափ հանգիստ վայելելէ յետոյ՝ այս օրերս դարձեալ գործի սկսան, և կիրակի տուր խորհրդին մէջ քննեցին Ելմտական խնդիրը, մասնաւորապէս Պ. Պ. Պուրքի և Պ. Վալֆըէի հետ մօտալուտ բանակցութեանց հիմ լինելիք նիւթերն։

— Նախարարական փոփոխութեանց զրոյցներն, որք երկու օրէ ի վեր դարձեալ երեւան ելած են, դեռ ո՛ և է կերպիւ չեն հաստատուած։

—Պուլկարիոյ իշխանութեան հետ յարաբերութեանց խնդիրն առկախ կը մնայ մինչ։ Պուլղարիոյ Պետական հարուածէն ետքն ալ, որպէս անիէ առաջ, Պուլկար կառավարութիւնը միայն Բ. Դրան արտաքին գործոց պաշտօնատան հետ յարաբերութիւն ունենալ կ'ուզէ, մինչդեռ Բ. Դուռը կը պնդէ որ ինքնօրէն գաւառաց գործերը անօրինող դիւանին դիմէ։

— Օթէնտըրտի Կ. Պոլսոյ թըղթակիցը կը հեռագրէ օգոստ. 8 թուով.

«Գոհացուցիչ է տեսնել թէ Անգլիական ազդեցութիւնն, որ Պ. Կոշէնի Կ. Պոլսէն մեկնած ժամանակ շատ նըւազած էր, այժմ Լորտ Տըֆէրինի ճարտար և մարդասէր եղանակներուն շնորհիւ զօրանալու վրայ է։ Թուրք լըրագիրք որք Օսմանեան Նախարարութեան քաղաքականութեան արձագանք կը լինին մինչ, այժմ մեծամեծ գովեստներ կուտան Անգլիոյ. (Սխալ կարծիք)։ Նշանակութիւն ունեցող փոփոխութիւն մէ այս բաղդատմամբ այն խիստ լեզուի զոր նոյն լրագիրք մի քանի ամիս առաջ կը գործածէին Անգլիոյ դէմ։ Հոպարթ փաշային ալ Կ. Պոլիս վերադարձած ժամանակ ծովային գործոց նախարար անուանումն, որ կը ծանուցուի, կը ցուցնէ թէ Անգլիական տարրը դարձեալ շնորհ կը գտնէ Վեհ. Սուլթանին քով։»

—Այն չհաստատուած լուր թէ Պէյքըր փաշա Ափրիկեան Տրիպոլսոյ Օսմ. բանակին հրամանատար պիտի լինի, մտահոգութիւն պատճառած է փարիզի մէջ, ուր կ'ենթադրուի թէ Անգլիա այս կերպիւ իւր հովանաւորութեանն ներքև կ'ուզէ առնուլ զՏրիպոլիս։

—Կը հաստատուի այն լուրը թէ Ռուսիոյ դեսպան Պ. տը Նովիքօֆ երկու շաբաթէն Կ. Պոլիս պիտի վերադառնայ։ Բայց դեռ յայտնի չէ թէ Գերմանական և Ֆրանսական դեսպանք ե՞րբ պիտի վերադառնան, կամ ո՞յք պիտի լինին Նոցա յաջորդք։

—Պուլկարիայէն փախչող ազատական Նախարար մը, Պ. Քարավէլօֆ, փիլիպէ հասած է վերջերս։

—Ուրբաթ օրը բազմաթիւ Թուրք կանայք ժողովուած էին Շահզատէ Պաշըսի մզկիթին մէջ, հաչակաւոր Հօճայի մը քարոզը մտիկ ընելու համար։ Ցանկարծ կին մը աղաղակ բարձաւ թէ օձ մ'ինկած էր իւր ուսերուն վրայ, և աննկարագրելի տեսարանի մ'առիթ տուաւ։ Սարսափահար կանայք դէպի դուռը կը խուժէին ազատելու համար, և ծանր հետեւանքներ պիտի ծագէին, եթէ Մոլլաններն ամեն ջանք ի գործ չդընէին խաղաղեցնելու զանոնք, հաստատելով որ օձ կամ նմանօրինակ բան չէր ինկած։ Ի վերջոյ հասկըցուեցաւ թէ վախկոտ կինն ուրիշ նըպատակաւ չէր հանած այս աղմուկը, բայց եթէ խառնաշփոթութիւն մը ձգելով գողութիւններ ընելու համար իւր մի քանի համախոհից հետ. և իրօք ալ, երբ ամեն ուք հանդարտեցաւ, շատ մը կանայք տեսան որ իրենց զարդամանդներուն և այլ զարդերուն մէկ մասն անհետացած էին։

— Վագըթ իւր այս աւուր՝ քաղաքական տեսութեան մէջ կ'ըսէ թէ չորս ամիս առաջ անգամ մ'եւս եղած զրոյց մը այս օրերս կը կրկնուի, իբր թէ համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի եղեր ընդ մէջ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ և Սպանիոյ, վերաբերութեամբ Ափրիկէի հիւսիսային եզերաց (Թունուզ, Տըրիպոլիս, Ճէզայիր, Մարօք, Եգիպտոս)։ Վագըթ կը հարուածէ այսպիսի համաձայնութեան մը գաղափարը։

—Մի քանի օրէն Կ. Պոլիս կ'ըսպասուին այն Գերմանացի սպայք, որոց հետ Բ. Դուռը պայմանագիր կնքած էր, Օսմ. բանակը վերակազմելու համար։

—Այսօր, եւրոպական ժամ 4էն մինչեւ 7, Անգլիական դեսպանատան կոմսուհի Տըֆէրին՝ բարձրաստիճան հիւրեր պիտի ընդունի հանդիսապէս Թարապիայի դեսպանատան սրահին մէջ։ Բնիկ տարրն ալ իւր ներկայացուցիչները պիտի ունենայ այս ընդունելութեան մէջ։

—Արքունի Սէլանիկ շոգենաւը Կ. Պոլիս եկաւ Ափրիկեան Տրիպոլիսէն։

— Լրագրաց ոմանց մէջ կը կարդամք թէ Գոնեայի կուսակալ Իսկիլիպ Սայիտ փաշայի անձնուէր ջանքով, մինչեւ ցարդ ըլլեւալ նահանգին մէջ «28 միլիոն հոխայ» մարախ ջարդուեր է։

Իրօք մեծ ջանքեր պէտք են այսչափ մարախ ջարդելու և ետքն ալ կշռելու համար։

— Ըստ Վագըթի, Ելեւմտից նախարարն յայտարարեր է թէ նորանոր անօրէնութեանց ձեռնարկուած լինելով, այսուհետև ամեն ամսագլուխ բոլոր ամսականք պիտի վճարուին։

— Լորտ Տըֆէրինի առաջարկութեան վրայ, Բ. Դուռն հաւաներ չորրոնակել տալ Պէրութի և Պաղտատի մէջև բանող Անգլիական թղթատարութիւնն։

—Ջիւրիւք-Սուլի Ալի փաշա, որ Պաթումի պատերազմաց առթիւ հանրածանօթ է, նախընթաց օրը Կ. Պոլիս եկաւ։

— Ջմիւռնիայէն 500 Րէտիֆ զօրք եկան Կ. Պոլիս։

—Երէկ առաւօտ Եէնի գարուի նաւամատոյցէն հայազգի մարդ մը ինքզինք ծովը նետելով խեղդուեցաւ։

—Սէլանիկէն եկած լուրեր կը ծանուցանեն թէ աւազակներն Եէնիճէի կողմերը քանի մ'ագարակաց վարձակալներ բռներ լեռը տարեր են և մեծագումար փրկանք կը պահանջեն։

Նոյն լուրերը կը ծանուցանեն թէ անցեալները Կ. Պոլսէն արտաքսեալ չարագործաց մեծ մասը Սէլանիկ գնացեր և քաղաքին բանտին շրջականները տուներ վարձեր են։ Ոստիկանութիւնը նշմարելով որ այդ մարդիկը թմպրաքարտերու միջոցաւ կը թղթակցէին բանտարգեալց հետ, զամենն ալ բռներ և շղթանալը դնելով Կ. Պոլիս ղրկեր են։

—Ուրիշ վնաս պատճառողը պարտի տուժել մինչև իսկ եթէ ակամայ պատճառած է վնասն։ Ըսպանիայի կառավարութիւնը մեծակակ գումար մը պահանջեց Ֆրանսական կառավարութենէն, իբրև հատուցում այն Սպանիացի հպատակաց, որք մեծ վնասներ կրեցին Ճէզայիրի ներկայ ապստամբութեան մէջ։ Այժմ կը ծանուցուի թէ Քուպայ կղզւոյն Ֆրանսացի բնակիչք ալ 30 միլիոն ֆրանք կը պահանջեն ըՍպանիական կառավարութենէն, այն վնասուց փոխարէն զոր կրեցին կղզւոյն վերջին ապստամբութեան միջոցին։

— Ռուսիոյ կայսրը Բեդրպուրկ վերադառնալէն ի վեր, իւր Թագադրութեան առթիւ հրատարակելիք յայտարարութիւնը խմբագրելու կ'զբաղի իւր նախարարաց հետ։

—Վիէննայէն կը հեռագրեն անգլիական Սթանտարտ լրագրին թէ Ռուսիա պատրաստ է խօսք տալու որ չպիտի միջամտէ Աֆղանստանի, ինչ որ ալ լինի Էյուպ խանի և Ապտուրրահման խանի միջև ծագած կռուին վախճանն։

— Բեդրպուրկէն Անգլիական լրագրի մ'ուղղեալ հեռագրի մը խօսքին նայելով, Ալէքսանդր Գ. կայսեր ննջած սենեկին մէջ սեղանի մը վրայ նամակ մը գտնուեր է, որ մահուան սպառնալիք կընէ եղեր կայսեր։ Այս դէպքին պատճառաւ կայսեր ննջման սենեկին պահպանութիւն ընող սպայն և չորս սպասաւորք բանտարկուեր են։

Հետեւեալ տողերն ալ Վիէննայէն գրուած են անգլիական Տէյլի Նիւզ լրագրին.

«Պէլկրատի ոստիկանութիւնն յաջողեցաւ ձերբակալել Ռուս ոչնչական մը, Վալտեմարն Կրիւնպէրկ անուն, ազնուական ընտանիք, կայսին իշխանուհւոյն հետ ամուսնացեալ։ Կրիւնպէրկ՝ ժամանակէ մ'ի վեր Ճէնէվրայի գործադիր մասնաժողովէն պաշտօն ըստացած էր Նոր Ջարն սպաննելու։ Երբոր պաշտօնը կատարել պէտք եղաւ, համարձակութիւնը կորեցաւ, և փոխանակ Բեդրպուրկ երթալու՝ Պէլկրատ մնաց։ Ճէնէվրայի մասնաժողովը՝ դայս իմանալով՝ իւր տըրամադրութեան ներքև գտնուած կիներէն մին ղրկեց, որ Պէլկրատ գնաց և այնչափ մեծ ազդեցութիւն գործեց Կրիւնպէրկի մտաց վրայ, որ սա դարձեալ մասնաժողովին կամքը կատարել յանձն առաւ, և գործադրութեան համար նոր ծրագրեր գծուեցան։ Սոյն գործողութեանց միջոցին, ոստիկանութիւնն երկուքն ալ (մարդն և կինը) ձերբակալեց։ Քովերնին գտնըւած թուղթերէն հաստատուեցաւ թէ ոչ միայն Ջարը պիտի սպաննուէր, այլ և Գերմանացի ընկերվարականք ընդարձակ դաւադրութիւն մը կազմած էին Գերմանիոյ Վիլհէլմ կայսեր դէմ։

— Գերմանիոյ կայսրը, կըսէ Մոնտ լրագիրը կամէյն երթալէն առաջ Քէնիկսպէրկէն նամակ մ'ըստացաւ, որ մահուան սպառնալիք կ'ընէր իրեն։

Պէրլինի ոստիկանութեան ձեռք առած զգուշութեան միջոցներէն կը հասկցուի որ կայսրն սպաննելու նպատակաւ ընկերվարական նոր դաւադրութիւն մը պատրաստուած է Ռուս Ոչնչականաց գործակցութեամբ։

—Հայ քէշիշին։ Մի քանի ժամանակ առաջ ինչպէս հաղորդուած էր, մի հայ քերուհի, Նազիկա-Միսսակ անունով փոխել էր Խամայիլ-փաշայի, Եգիպտոսի Խէդիվի հարէմից Նէապօլում, և չընայելով Խամայիլ-փաշայի աշխատանքին իտալական ոստիկանութիւնը չը յանձնեց նրան հետ։ Այդ աղջիկը շուտով գտաւ այն տեղ մի ունեւոր բարեկամ, որի հետ հիմա պսակուել է։ Նա հիմա այն ատրճանի եւրոպացուհի է դառել; որ նա իւր հարսանիքի հանդէսի համար զարդարուն հըրաւիրաթղթեր է չինել տուել լիտոգրաֆիայով, որ վերջը փոստայով իւր նախկին 39 ընկերուհիների վրայ է ուղարկել հարէմը իւր հարսանիքին հրաւիրելու համար, Երբ այս 39 նամակը հարէմ հասաւ, կասկածաւոր Խամայիլ-փաշան ուզեց իմանալ բովանդակութիւնը։ Երբ նա հրաւէրքը գտաւ, նա վեր առաւ բոլոր նամակներն և այդպիսով կատարուեցաւ հարսանիքը առանց նորին փոխարքայական գեղեցկութիւնների, թէպէտ նրանք իմացան այդ հրաւէրքի մասին ուրիշ ճանապարհով։ Հիմա Խամայիլ-փաշան իւր հարէմն աւելի զգուշութեամբ է պահպանել տալիս։ (Մեղու Հայաստանի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, առաւօտեան ժամ 2 ին, Կրթական Խորհրդարանի հրաւէրովը ազգային նշանաւոր դասատուներէն, գրադէտներէն և ուսումնականներէն ոմանք գումարուեցան Ղալաթիոյ Մատենադարանին մէջ, դասագրքերու ընտրութեան և պատրաստութեան և դասատուաց քննութեան և ատրճանին նկատմամբ խորհրդակցելու համար։

— —

Գոհութեամբ կը լսեմք թէ Ֆըրանսայի Առողջապահական ընկերութիւնը պղնձեայ շքադրամ մը մը ղրկեր է ազգային ականաւոր բժիշկ Տ. Տօքթ. Տ. Փէշտիմալճեանի, որ առողջապահական նիւթերու վրայ Ֆրանսերէն երկեր ունի, ինչպէս նաև Հայերէն ընտիր գործ մը, «Ցածումն առաջին մանկութեան» անուամբ։

Ցիշեալ Շքադրամին վրայ Տօքթօրին անունն ալ փորագրուած է։

Պ. Գ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

ԱԶՆՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ՓՈՐՁԸ

Պ. Գ. Նիկողոսեան լրագրաց ոմանց միջոցաւ կը գանգատի մեզ դէմ՝ իւր մի յօդուածը չհրատարակելնուս համար, և մեր ցոյց տուած պատճառն հերքել կը ջանայ պնդելով թէ այն յօդուածին մէջ նախատական խօսքեր չկան ո և է մէկու դէմ։ Արդ քանի մը խօսքով ցուցնենք այն յօդուածին մէջի նախատական խօսքերը, զորս Պ. Գ. Նիկողոսեան թերեւս իբրեւ օրհնեալ ջուր գործածած է։

Նախ՝ անմարդավարի կերպով սուտ կը հանէ մեր հրատարակած նամակին Էնկիւրիէն գրուած լինելը, և կը պնդէ թէ աստ ի Պոլիս Աստարճի խանը չինուած է այն և մեք ալ կամովին գործիք եղած եմք այդ խարդախութեան, մինչդեռ կրնամք իրեն ցոյց տալ Էնկիւրիի թղթատարութեան դրօշմով դրոշմեալ նամակն իսկ։

Բ. Ցմարդի կերպիւ կը թշնամանէ Աստարճի խանը նստող կիւրինցի պատուաւոր վաճառական մը, իբրև հեղինակ վերոյիշեալ չինծու նամակին. «Ի՞նչ կարեւորութիւն կար, կ'ըսէ, Կ. Պոլսի Աստարճի խանի մի [illegible](1) յայտնած կարծիքներից կարկատած նամակի հեղինակը մի Անգիւրիացի «իրա՛զեկ» վաճառական համարել։»

Կը տեսնուի, որ կշտամբանքը մեզ ուղղեալ է, և թշնամանքն Աստարճի խանի վաճառականին։ փոխանակ նամակին մէջ յայտնըւած կարծեաց պատասխանելու, կամամտածական հեղինակ մ'ըստեղծեր՝ նորա անձը կը թշնամանէ կոպտութեամբ, և իւր անքաղաքավարութիւնն արդարացնել կը ջանայ հետեւեալ թշնամանալից տողերով.

«Առանձին բաւականութիւն եմ համարում ինձ տեսնել, որ յիշեալ Աստարճի խանի [illegible](2) «իրազեկ» վաճառականը շատ նըրբասիրութիւն է յայտնում՝ ցանկանալով որ իմ յօդուածների մէջ ես «աւելի քաղաքավարի» լեզու բանեցընեմ։ Եթէ «քաղաքավարի» լեզու բանեցնէի, այն ժամանակ Աստարճի խանցի [illegible] անգամ այնչափ չէին հետաքրքրվի իմ յարուցած հարցերով, որ այսօր բանակըռւիների մէջ մտնէին։»

Ընթերցողաց կը թողումք դատել թէ իրաւունք ունէի՞նք թէ ոչ՝ այսպիսի կոշտ յօդուածի մը հրատարակութիւնը մերժելու, որոյ վերջին մասն զՀամայն Պոլսեցիս կը նախատէ իբրև անզգայ էակներ, որք մարդավարի լեզուէ չեն հասկընար, այլ բիրտ կերպիւ հարուածուելու պէտք ունին, որպէս զի Պ. Գ. Նիկողոսեանի պառաւախօս պատգամներուն ուշադրութիւն ընծայեն (3)։

(1) Այս նախատական գռեհիկ խօսքը վերցուած տեսանք երէկուան Հայրենիքի միջոցաւ Պ. Գ. Նիկողոսեանի հրատարակած պատճէնին մէջ։ Ուրախ եմք որ մեր տուած դասն ապարդիւն չէ եղած. Պ. Գ. Նիկողոսեան ինք ալ զգալով այդ բառին ամարդի թշնամանք լինիլը, ուելեայն յետս կոչած է զայն։

(2) Նոյնպէս այս նախատալից ակնարկութիւնն ալ վերցուած տեսանք Հայրենիքի հրատարակած պատճէնին մէջ, զոր իբր մեզ ղրկած յօդուածին հարազատ օրինակութիւնը ցոյց տալ ուզած է. մոռնալով թէ մեր քով պահուած է իւր ձեռագիրը, և թէ մեք չեմք կարող չդատապարտել այսպիսի անպատիւ խարդաւանք մը։

(3) Այս առթիւ կը ծանուցանեմք Պ. Գ. Նիկողոսեանի, թէ իւր Մասիսի բաժանորդ լինիլը կամ չլինիլը բնաւ նշանակութիւն չունի նորա անօրէնութեան առջեւ, և թէ այդպիսի նկատմունք չեն կրնար երբեք ազդեցութիւն ունենալ Նորա ընթացքին վրայ, ինչպէս որ փորձն ինք (Պ. Գ. Նիկողոսեան) իւր վրայ տեսաւ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

Մեր չաբաթ աւուր յօդուածին մէջ, վեց Հայաբնակ գաւառաց Մարդահամարն հրատարակելու առթիւ, խոստացած էինք ընթերցողաց ներկայել նաև այն պաշտօնագրեր որք փոխանակուած էին վերաբերութեամբ այն խնդրոյ: Ահաւասիկ այն գրութիւնք, Անգլիոյ Արտաքին գործոց Պաշտօնատան մէջ իրենց արձանագրութեան կարգաւ:

Ա.

Թիւ 146

Պ. Կօշըն առ Լօրտ Կրանվիլ

Թարապիա, 29 յունիս 1880.

«Երէկ, Ապէտին փաշայի հետ ունեցած խօսակցութեանս միջոցին, Հայաստանի և Ասիական Բարենորոգմանց խնդիրն երկար վիճաբանութեան նիւթ եղաւ մեր մէջ, բայց որովհետև այսօր մանրամասն տեղեկագիր մը պիտի ղրկէի Ձեզ Հելլենական և Սև լեռան խնդրոց վրայ, ժամանակ չունեցայ գրելու միւս խնդրոյն վրայ ևս: Բայց կը փութամ անմիջապէս Ձեր Վսեմութեան ուշադրութեան ներկայել կէտ մը:

«Վսեմ. Ապէտին փաշա խօսեցաւ այն նահանգաց զանազան ցեղերուն մարդահամարին վրայ, որոց համար մասնաւորապէս կ'ըսուի թէ Հայկական նահանգներ են: Ըսաւ թէ նախարարաց խորհուրդը լիովին զբաղած է այս խնդրով, և մեծ խնամով քննած է իրողութիւնները: Այս քննութեանց արդիւնքը տեղեկութեանց պիտի հաղորդուի Բ. Դրան պատասխանին մէջ, որ պիտի տրուի դեսպանաց հաւաքական ծանուցագրոյն Հայկական խնդրոյ վերաբերեալ մասին: Բ. Դրան հաշիւն, յարեց Ապէտին փաշա, բոլորովին տարբեր է Հայոց Պատրիարքին հաշիւէն:

«Այսու հանդերձ, Ապէտին փաշա չխնդրեր մեզնէ անպատճառ ընդունիլ Օսմ. հաշիւը: Նա մտադիր էր առաջարկել իւր պաշտօնակցաց որ վերջնականապէս կարգադրելու համար այս խնդիր, երկու Անգլիացի սպայներ կարգուին, իրենց ամսականները Բ. Դրնէն ստանալու պայմանով, և մէկ կամ երկու Թուրքի ընկերակցութեամբ, որոնց ճշմարտութիւնն, և նոցա չինելիք մարդահամարն ալ Բ. Դուռն ընդունի իբրև ճիշդ:

«Ես ըսի որ եթէ այդպիսի կարգադրութիւն մը լինի, Հայ պատուիրակ մ'ևս պէտք է անուանել: Ապէտին փաշա հակառակ չէր այս գաղափարի, բայց կը կարծէր թէ Նախարարաց խորհրդին մէջ դժուարութիւն կրնար ծագիլ, մանաւանդ որ եթէ այս անգամ մի Հայ պատուիրակ ընդունուէր, ուրիշ ազգամներու և ուրիշ տեղերու համար օրինակ մը կրնար լինել:

«Առ այժմ կարծիք չեմ յայտներ Ապէտին փաշայի առաջարկին վրայ: Ապէտին փաշա չէր ըսեր թէ այն բարենորոգումներ, զորս Բ. Դուռն առաջարկելու վրայ էր, յետաձգուին մինչև որ Մարդահամարի արդիւնքն հաստատուի: Ընդհակառակն, կ'ըսէր թէ Բարենորոգմունք ի գործ պիտի դրուին անմիջապէս: Բայց երբ Հայաստանի համար ինքնօրինութիւն խնդրուի, Բ. Դուռը բացարձակապէս պիտի ժխտէ Հայ ժողովրդեան մեծամասնութիւն ունենալն, և Օսմանեան դատը պաշտպանելու համար այնպիսի եղանակ մը պիտի առաջարկէ, որուն դէմ Անգլիա չպիտի կրնայ առարկութիւն ընել:»

Բ.

Թիւ 150

Ռօլըն ճէքմայրս առ Պ. Կօշըն

(Փոքր Ասիոյ դատական գործոց վրայ չինած մէկ յոյժ ընդարձակ տեղեկագրոյն սկիզբը, Պ. Ռօլըն, ընդհ. հիւպատոս Սեբաստիոյ, սա տողերը կը գրէ վերաբերութեամբ բազմամարդութեան խնդրոյն.)

Կ. Պոլիս, 29 յունիս 1880.

«Փոքր Ասիոյ ժողովուրդը կազմուած է բազմաթիւ զանազան ցեղերէ, որք զանազան կրօններ կը դաւանին և զանազան լեզուներ կը խօսին, և խիստ քիչ միտում կը ցուցնեն միութեան կամ ձուլման. ասոնք տարասեռ հասարակութիւններ են, որք քաղաքական անկախ գոյութեան մը պայմաններէն ոչ մին ունին: Այս պարագայ իւր ամբողջութեամբ կրնայ դիտուիլ Սեբաստիոյ նահանգին մէջ: Նախ երկու դաւանութեանց ընդարձակ տարբերութիւնը կայ, իսլամութեան և Քրիստոնէութեան միջև: Փոքր բաժանմանց մէջ կրնան դասուիլ Թուրք կոչուած ժողովուրդն, որ կը բաղկանայ քիչ մը Օսմանցիներէ և Սէլճուք Թուրքերէ՝ քաղաքաց մէջ, և Անտի-Տաւրոսէն մինչև Եգէական ծովը բնակող-կորովի, համբերատար և սիրահաճոյ ցեղէն, որ կազմուած է Փոքր Ասիոյ այն նախկին բնակիչներէ, որք իսլամութիւն ընդունեցին աշխարհակալութեան միջոցին, և տակաւ կորուսելով իրենց որոշ բարբառներն, աշխարհակալաց լեզուն ընդունեցին, և ի վերջոյ բոլորովին նոյնացան նոցա հետ: Թուրքաց մեծ մասը Սիւննի են, բայց բազմաթիւ գաւառներու մէջ գիւղախմբեր կան, որք ամբողջապէս Գըզըլպաշ կամ Շիի ժողովուրդ մը կը պարունակեն: Կան նաև Անտի-Տաւրոսի Աֆշարներն, որք յայտնապէս Թիւրքմէն են, բայց մասնաւոր բարբառ մը կը գործածեն. Քիւրդք՝ մասամբ Սիւննի, մասամբ Շիի, որք իրենց յատուկ լեզուն ունին. Կապարթայ, Չէչէն և Թէկայ ցեղի Չէրքէզք, որք մէկ տեսակ լեզու կը գործածեն, և Ապազէխ և Ապաս Չէրքէզք, որք ուրիշ տեսակ լեզու մի ունին: Կան նաև Թաթարք, Թափարիկ Թիւրքմէնք Խըպտիք, և Վրաստանէն և Լազստանէն վերջերս եկած գաղթականք: Քրիստոնէից մէջ են Հայք,—Լուսաւորչական, Հռոմէական-կաթոլիկ և Բողոքական, որք միշտ բարեկամաբար չեն վարուիր իրարու հետ. և Յոյնք, որք մասամբ Յոյն ժողովուրդէ մը սերած են, մասամբ ալ Պոնտոսի հին ժողովուրդէն: Ընդհանուր կերպիւ խօսելով, այն նահանգի բնակչաց հինգ ութերորդը Թուրք, մէկ չորրորդը Քրիստոնեայ և մէկ ութերորդն ալ ուրիշ ցեղեր են:»

Գ.

Թիւ 153

Պ. Կօշըն առ Լօրտ Կրանվիլ

(Պ. Կօշըն յուլիս 6 ին նամակ մը կը ղրկէ Կրանվիլ կոմսին, յայտնելով իւր դիտողութիւններն Ապէտին փաշայի յուլիս 5 ի ծանուցագրոյն վրայ, զորս յետոյ դեսպանք հաւաքաբար բացատրած են իրենց հռչակաւոր ծանուցագրոյն մէջ, ի պատասխանի Օսմանեան ծանուցագրոյն: Պ. Կօշընի այդ նամակին մէջ կը տեսնենք սա հատուածը.)

«Հայաբնակ գաւառաց ժողովրդեան վիճակագիրը վերջին ծայր կարևոր եղած է, Բ. Դուռն իւր ծանուցագրոյն մէջ այնպիսի թիւեր յայտնեց, (1), որք մեծ զարմացում պիտի պատճառեն: Ներփակեալ կը ղրկեմ Հայոց Պատրիարքին մէկ Յիշատակագիրն ալ, (2) որ այնպիսի թիւեր կը յայտնէ որք նոյնպէս զարմացում պիտի պատճառեն բազմաց: Գնդապետ Ուիլսընի կարծիքն այս է որ Հայոց Պատրիարքին թիւերը չափազանց են յոյժ:

«Խնդիր է թէ օգուտ պիտի քաղուի՞ Բ. Դրան վիճակագրերու դիմելէն, խնդրելու համար իրմէ որ այս գործ միանգամ ընդ միշտ կարգադրուի անմիջական քննութեամբ մը, որ ամեն կողմերն ալ գոհ ընելու կերպիւ կատարուի:

«Այս նպատակաւ խօսք բացի Ուիլսըն գնդապետին: Նորա կարծիքն այս է որ երեք ամսուան մէջ, իւր զինուորական դեր-հիւպատոսաց և այլ պաշտօնեայ մարդոց օգնութեամբ, կարելի է մերձաւոր կերպիւ կատարել խնդրոյ ներքև գտնուած գաւառաց մարդահամարն (3):

«Այսօր Ձեր Վսեմութեան կը ղրկեմ Փոքր Ասիոյ դատական վարչութեան վրայ Տեղեկագիր մը, զոր Ուիլսըն գնդապետը չինած է: Ահա այս Տեղեկագրոյ մէջ, գնդապետը կը յայտնէ Սեբաստիոյ նահանգին ժողովրդեան թիւերը: Կարևոր է որ այդ ընդարձակ Տեղեկագիր տպագրուի, և մէկ քանի օրինակներ Կ. Պոլսոյ դեսպանատանց ղրկուին, զի կը պարունակէ այնպիսի նիւթեր, որոցմէ դեսպանք օգուտ կրնան քաղել Հայաստանի բարենորոգմանց ամբողջ խնդրոյն քննութեան մէջ:»

(1). Որպէս կը յիշուի, այս թիւեր են. 100էն 17 Հայ, 100էն 4 ուրիշ ոչ-իսլամ ցեղեր և 100էն 79 իսլամ, Վանայ, Տիարպէքիրի, Բաղէշի, Կարնոյ և Սեբաստիոյ մէջ:

(2). — Շաբաթ օր մեր տպածը:

(3). — Իրօք ալ պիտի կատարուէր, ինչպէս կը յիշուի, ժամանակ մը Բրիտանական կառավարութիւնը մեծ կարևորութիւն կուտար Հայաբնակ գաւառաց Մարդահամարի խնդրոյն, իւր հիւպատոսք անմիջապէս պիտի զբաղէին այս խնդրով, և արդիւնքը Խորհրդարանին պիտի հաղորդուէր. բայց ո՛վ գիտէ ինչպէս կանգ առաւ գործը. — զուցէ մտածուեցաւ թէ Հայոց պահանջած բարենորոգմունքն առանց մարդահամարի ալ կատարուելիք բաներ են, եթէ կատարուին: Ծ. Բ.

Դ.

Թիւ 153 բ

Ներսէս Սրբազան առ Պ. Կօշըն

Ներսէս Սրբազան իւր գրութեան մէջ, ի թիւ 24 յունիսի, 1880, կը յայտնէ թէ Հայաստանի բարենորոգմանց խնդիրը քննութեան նիւթ եղած պահուն, ինք մտածած է որ դեսպանք կրնային գոհ լինիլ եթէ իրենց ձեռաց մէջ ունենային վիճակագրական լուրջ գրութիւններ: Մարդահամարը կատարուած է մինչև ցարդ տուներու թուոյն համեմատ, որ խիստ սխալ դրութիւն մ'է, ըստ որում Քրիստոնէից և իսլամաց տուները նոյն թուով բնակիչ չեն պարունակեր: իսլամական և Քրիստոնէական բարուց հիմնական տարբերութեան պատճառաւ, մինչդեռ իսլամ տուն մը մէջ 3 էն մինչև 8 բնակիչ և եթ կրնայ հաշուուիլ, Հայու տուն մը կրնայ 12 էն մինչև 60 բնակիչ պարունակել: Ուստի, անհատական մարդահամար մ'և եթ կրնայ ճիշդ արդիւնքներ տալ: Իւր Մարդահամարի տախտակը, (զոր չաբաթ օր նոյնութեամբ հրատարակեցինք,) կը պարունակէ վեց բուն Հայաբնակ գաւառաց բնակչաց թիւերը: մինչդեռ, կը յարէ Ամեն. Ներսէս Սրբազան քիչ մը համարձակապէս, «Փոքր Ասիոյ միւս գաւառաց մէջ դեռ մէկ միլիոն Հայ կայ:» Այդ վիճակագրական տախտակ ալ պատրաստուած է Քրիստոնեայ ժողովրդեան թիւն իրականէն աւելի նուազ քան թէ աւելի բարձր ցուցնելու մտահոգութեամբ, և այլն.

Ե.

Թիւ 154

Դեսպանք առ Բ. Դուռն (1)

Կ. Պոլիս, 7 սեպտ. 1880

(Դեսպանք, Հայաստանի բարենորոգմանց վերաբերեալ իրենց հանրածանօթ ծանուցագրոյն մէջ, սա կերպիւ կը խօսին Մարդահամարի խնդրոյն վրայ:)

«Իրաւ է որ Բ. Դուռն ուզած է նուազեցնել 61րդ յօդուածի արժէքն, յենլով Հայ ժողովրդեան և ընդհանրապէս Քրիստոնեայ ժողովրդեան թուոյն վրայ, բաղդատմամբ ամբողջ ժողովրդեան թուոյն: Բ. Դրան ծանուցագրոյն մէջ ցուցուած համեմատութիւնն այնչափ կը տարբերի ուրիշ տեղեկութիւններէ, որ տէրութիւնք չեն կրնար ընդունիլ զայն իբրև ճիշդ:

«Հայ ժողովրդեան թուոյն վերաբերութեամբ ներփակեալ ցուցակն, որ Պատրիարքարանին խնամքովը պատրաստուած է, այս երկու հաշիւներու միջև կեցած խոշոր տարբերութիւնն ի բաց կը հանէ: Բ. Դրան յուլիս 5ի ծանուցագիրն Իսլամաց ու Քրիստոնէից համեմատութիւնն ևեթ կը նշանակէ: Տէրութիւնք կը փափաքին որ իրենց հաղորդուին այն մանրամասնութիւնք, որոց վրայ հիմնուած է այս հաշիւ, և անհրաժեշտ կը համարին որ ամենակարճ միջոցի մը մէջ, անկողմնակալ Յանձնախմբի մը ձեռամբ, որոյ կազմութեան եղանակն յետոյ որոշուելու է, քննուի և հաստատուի թէ որչափ Իսլամք և Քրիստոնեայք կը բնակին 61րդ յօդուածով նշանակեալ նահանգաց մէջ:

«Սա կէտ լաւ հասկցուած պէտք է լինի թէ յայնժամ Բ. Դուռը պարտաւոր է ընդունիլ, իբրև վաւերական, ամենայն անկողմնակալութեամբ կատարուած այս Մարդահամարի արդիւնքներն, և զանոնք ի հաշիւ առնուլ յիշեալ նահանգաց վերակազմութեան մէջ:

«Նաև չատ հաւանական է որ, այս հիման վրայ գործելով, բոլոր տեղական պահանջմանց գոհացում տալու հարկը զանազան վիլայէթներու աշխարհագրական սահմանաց փոփոխման ալ առաջնորդէ:

«Մնաց որ, Բ. Դուռը չկրնար օգուտ քաղել այն յապաղումներէ զորս այս Մարդահամարի գործողութիւնք կրնան պատճառել, և յետաձգել այնպիսի միջոցներու գործադրութիւնն, որք ստիպողական հանգամանք մը կը կրեն:»

Ստորագրած են ՀԱՑՖԵԼՏ, ՆՈՎԻԿՈՎ, ԿՈՇԸՆ, ՔՈՐԹԻ, ԹԻՍՈՑ, ՔԱԼԻՍ:

(1) — Գատրի և Ապէտին փաշաներու պաշտօնավարութեան ժամանակ:

Անգլիական Սթէնտըրտ պահպանողական լրագիրն իւր օգոստ. 8 թուոյն մէջ, զոր երէկ ստացանք, «Հայկական խնդիր» վերնագրով սա կարևոր հեռագիրը կը հրատարակէ, իւր յատուկ թղթակիցէն առնլով.

«Վիէննա, 7 օգոստ.

«Ռուսիա եռանդեամբ ոյժ կուտայ Լօրտ Տըֆէրինի ջանից ի Կ. Պոլիս, նկատմամբ Հայաստանի բարենորոգմանց, որք երկար ժամանակէ ի վեր խոստացուած են:

«Միւս տէրութիւնք այժմ հաւաքական դիրք մը բռնած են. Բայց մտահոգութեամբ լի են այս Անգլօ-Ռուսական գործողութեանց մասին: Ամեն տէրութիւն համոզուած է, ո՛չ նուազ քան Անգլիա կամ Ռուսիա, թէ Հայաստանի համար պահանջուած բարենորոգմունք իրօք հարկաւոր են: Բայց կառավարութիւններէն չատեր առայժմ տրամադիր են ձեռնպահ կենալու, և չատ աճապարանօք կամ պնդմամբ չգործելու Բ. Դրան մօտ:

«Հայոց վիճակը բարւոքելու ո՛ և է մէկ փորձի անհուն դժուարութիւնները լիովին ճանչցուած են: Նաև, անհնար է ժխտել կամ անգիտանալ այն գրեթէ նմանը չտեսնուած դժբաղդութիւններն, որոց ենթարկեցաւ Թուրքիա վերջերս, և կրօնական, քաղաքական և ելևմտական գրեթէ անյաղթելի դժուարութիւններն, որք արգելք են նոր քաղաքականութիւն մը բանալու դէպ ի հպատակ ցեղս:

«Իրական բարենորոգում ապահովուած կը լինի Հայոց այն ատեն միայն երբ չնորհուին այնպիսի արտօնութիւններ, որք իրենց ամբողջութեամբ գրեթէ Հայկական ինքնօրինութիւն մը կը յանգին: Արդ, Բոսնաստանի, Սերպիոյ, Ռումանիոյ, Պոսնիոյ, Պուլկարիոյ, Թեսալիոյ և Եպիրոսի կողմերը Թուրքիոյ կրած հողային մեծ վնասներն ի հաշիւ առնլով, ինչպէս նաև վերջերս Թունուզի վրայ եղած յարձակումն և Տրիպոլսոյ դէմ եղած սպառնալիքները, զարմանալի չէ որ Թուրքիա դժգոհութեամբ դիտէ իւր Ասիական ստացուածոց մէջ ևս նմանօրինակ ձեռնարկութեանց սկսումը.... Տարակոյս չկայ որ Արմենիոյ բնակիչք Սերպիացւոց և Պուլկարաց չափ փափաքող են մէկ կողմ նետելու արդի իշխանութիւնը (1): Բայց չենք կրնար կարծել որ Թուրքիա, մինչդեռ այժմ ամեն նեղութիւն կը կրէ անհրաժեշտ ծախուց համար դրամ գտնելու, հաւանի նորանոր գաւառաց բաժանման, որ կառավարութեան բոլոր բեռն, ինչպէս նաև արտաքին պարտքն իւր վրայ պիտի թողու, բայց նուազագոյն հասոյթներով:

«Դժուար չէ կանխատեսել թէ Բ. Դուռն ի՛նչ պիտի ընէ այս պարագայից մէջ: Բարենորոգում չնորհել Հայաստանի կը նշանակէ ինքնավարութիւն... ուստի նա ո՛չինչ պիտի ընէ եթէ դուրսէն ճնշում չլինի: Բայց մինչև իսկ եթէ ճնշման առջև տեղի տայ, հետևանքը ծանր կը լինի: Ինչպիսի ընթացք ալ բռնուի, ամենամեծ դժուարութիւններ կրնան սպասուիլ. և այս պատճառաւ է որ եւրոպական տէրութիւններէն չատեր այժմ կը վարանին Հայաստանի բարենորոգմանց խնդրոյն վրայ պնդելու Բ. Դրան մօտ:»

Թէ ո՛րչափ սխալ են Սթէնտըրտի թղթակցին տեսութիւնները, դիւրաւ կը ցուցուի, եթէ յիշենք թէ այն գլխաւոր իրողութիւն, որոյ վրայ կը յենու իւր խորհրդածութիւններն, անհիմն է բոլորովին: Մինչդեռ թղթակիցը կը կարծէ թէ միայն Անգլիա և Ռուսիա կ'զբաղին Հայկական խնդրով, և թէ ուրիշ կառավարութիւնք անձկութեամբ կը դիտեն այս երկու տէրութեանց գործողութիւնները, մեք գիտենք այժմ, նախ, թէ Իտալական կառավարութիւնն ևս հրահանգ տուած է իւր դեսպանին աջակցելու Լօրտ Տըֆէրինի, և երկրորդ՝ թէ Ռուսիա կարծուածին չափ չհամակրիր Հայաստանի բարենորոգմանց գործին:

Հետաքրքրաչարժ կը թուի մեզ վիէննական թղթակցին ըմբռնումն Հայկական խնդրոյ, երբ, իբրև սկզբունք դնելով թէ Հայաստանի իրական բարենորոգման համար ինքնօրինութիւն ևեթ պէտք է, կը հետևցնէ թէ անհնար է բարենորոգում: Ըստ մեզ, ո՛չ այնչափ ծայրայեղ սկզբունք պէտք է, ո՛չ ալ այնչափ չոր և անխնամ հետևութիւն: Թղթակիցը վերաբերել կը թուի Պլըքոնսֆիլտեան այն հին դպրոցի, որ Թուրքիոյ մէջ դժուարութիւններ և խառնաչփոթութիւններ ևեթ տեսնել կ'ուզէր, ձեռքը ծալլելու և մէկ կողմ քաշուելու համար: Իրողութիւնն այս է սակայն թէ բազմաթիւ կարևոր բարենորոգումներ կրնան ի գործ դրուիլ առանց ո՛չ միայն այն կարծեցեալ դժուարութեանց, և թէ կարելի է այս ճանբու մէջ գտնել տակաւ Հայկական խնդրոյ լուծումն ալ:

Գալով Իտալական կառավարութեան որոշման, որ հրահանգ կուտայ իւր ներկայացուցչին գործակցիլ Հայկական խնդրոյ մէջ Անգլիական ներկայացուցչին, այս լուր, որ նոյն ժամանակ Հռոմէն և Լոնտոնէն եկած է, աւելի կարևոր է քան որչափ կրնայ կարծուիլ առաջին տեսութեամբ: Կ'ըսուէր թէ Պ. Պուրքի և Պ. Վալֆրէի պաշտօնը կը նշանակէ մի նոր յետաձգում Հայկական խնդրոյն: կը կարծուէր թէ տէրութեանց ներկայացուցիչները ժամանակ մ'ևս Ելլենական խնդրով պիտի զբաղէին, և չուզելով չատ ծանրաբեռնել Բ. Դրան ուշադրութիւնը, Յունական կնճռոյն լուծումէն վերջ պիտի ղրկէին 61րդ յօդուածին գործը: Այս կարծիք չքեցաւ յորմէհետէ ծանուցուած է որ դեսպանք հրահանգ առած են չմիջամտել Ելլենական խնդրոյն, որ պիտի յուզուի միայն ընդ մէջ Բ. Դրան և արժէտուրց պատուիրակներուն, ըստ որում կայսերական կառավարութիւնը փափաք յայտնած է ուղղակի համաձայնութեան մը գալ իւր պարտատերց հետ: Բայց եթէ գոյութիւն իսկ չունենար այս լուր, դարձեալ ո՛չ նուազ սխալ կը լինէր կարծել թէ Ելլենական խնդիրը տէրութեանց առջև առաջնութիւն ունի Հայկական խնդրոյն վրայ: Վեհաժողովոյ մը միայն մէկ ատենագրութենէն ծնունդ առնող խնդիր մը չկրնար առաջնութիւն ունենալ բուն-իսկ դաշնագրէն ծագում առած խնդրոյ մը վրայ: Արդ, Պէրլինի վեհաժողովը միայն իւր մէկ ատենագրութեան մէջ յանձնարարած է Բ. Դրան գոհացնել իւր պարտատէրերը, մինչդեռ դաշնագրական յատուկ յօդուածի մը նիւթ ըրած է Հայկական խնդիրը: Պէրլինի դաշնագիր տրամադրութիւն չպարունակեր Օսմ. պարտուց կարգադրման խնդրոյն վրայ, բայց Հայաբնակ գաւառաց բարենորոգումները մին են անոր տրամադրութիւններէն: Ուրեմն, քաղաքագիտական սխալ մը կը լինէր կարծել թէ տէրութիւնք անկարող են այսպիսի էական տարբերութիւն մը գնահատելու երկու որոշ խնդրոց միջև:

Իրաւ է որ մի քանի չաբաթ առաջ լսեցինք թէ Իտալական դեսպանն յայտարարեր է թէ Իտալիոյ համար աւելի ստիպողական խնդիր մ'է Ելլենականը քան թէ Հայկականն, ըստ որում բազմաթիւ Իտալացիներ կան որք Օսմ. արժեթուղթ ունին: Կը թուի սակայն թէ Պ. Կլամօնթի նախարարութիւնը, որ

(1). — Չենք կարծեր որ Սթէնտըրտի թղթակցին այս խօսքն Արմենիոյ Հայ բնակչաց համար լինի:

պատուոյ խնդիր մի ըրած էր իւր քաղաքական երրակի ծրագրոյն ամբողջ գործադրութիւնը, յաջողած է համոզել իտալական կառավարութիւնն ստիպողականութիւն տալու ճիրդ յօդուածին, որով կոմս Բորթի պարտաւորուած է համաձայնիլ լորտ Տըֆըրինի հետ, որ առաջնութիւն կուտայ Հայկականին: Պ. Կլադսթոնի նախարարութեան այս յաջողութիւնն այնքան աւելի գնահատելի կը թուի մեզ, որքան գիտենք թէ Ֆրանսական նոր քաղաքականութեան պատճառաւ Իտալիա շահ ունի Անգլիոյ համակրութիւնն իւր կողմն ունենալու մէջ:

Բայց այս քաղաքական հաշիւներէ վեր կարեւորագոյն հաշիւ մը կայ, որ է բարենորոգմանց պէտքն [illegible]: Ուրախ ենք տեսնելով որ այժմ առաւել քան երբէք հաւանականութիւն կայ որ խնդիրն այսպէս ըմբռնուի բարձրագոյն ակմբոց մէջ: Բ.

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Աւասիկ այն համառօտ բանախօսութիւն, զոր Տ. Մ. Ձերազ արտասանեց Սամաթիոյ Սահակեան և Վարդուհեան վարժարանաց պարգևաբաշխութեան հանդիսին առթիւ, բանախօսութիւն, որ իւր համառօտութեան մէջ իսկ աւելի իմաստալից է քան թէ շատ մ'երկար օգային ճառեր:

Ամեն անգամ որ կը տեսնեմ այս թաղի Ս. Գէորգ եկեղեցին, համեստ չէնք մը աջ թեւին վրայ Վարդուհեան և ձախ թեւին վրայ Սահակեան սկայագործ վարժարաններն կը բարձրանան, կը կարծեմ տեսնել մի հոյաթեւ հրեշտակ որ կը պահպանէ Սամաթիան: Ի՛նչ քաղցր է մեզ մտածել թէ այսօր, գրեթէ ամեն թաղի և ամեն գիւղի մէջ ուր հայ ժողովուրդ կը բնակի, եկեղեցի և իգական և արական դպրոցներ կը կազմեն նոյն երրորդութիւնն, և թէ նոյն Գաբրիէլն կ'աւետէ ամենուրեք կուսին զաւակ և սրբուկին ազատութիւն:

Տիկիններ և Պարոններ, որպէս ձեր եկեղեցի կը ձօնէ ազգին առաքինի քրիստոնեայներ, ձեր վարժարաններ կը նուիրեն նմա արի երիտասարդներ և ընտիր երիտասարդուհիներ: Չ'եմ ուզեր հաշակել այժմ Սահակեանի փառքն, զի հանրածանօթ եղած է, այլ կը ցանկամ խօսիլ այն գեղեցիկ պտուղի վրայ զոր Վարդուհեանն ընծայեց հայութեան, հիմնելով Պարզասէր Ընկերութիւնն: Երբ Իւսկիւտարի և Օրթագիւղի Հայուհիներն կը վառէին այն երկու ջահեր որք կը կոչուին Ազգանուէր և Դպրոցասէր Ընկերութիւնք և որք լոյս կը սփռեն մինչև մեր հեռաւոր քոյրերի վրայ Սամաթիայի Հայուհիներն կը յղանային մի գաղափար, որը կոչումն է բարւոքել տեղւոյս ժողովուրդին նիւթական և բարոյական կացութիւնը: Պարզասիրութիւն կը նշանակէ խնայողութիւն և համեստութիւն, և կա՞յ ազգասէր սիրտ որ չը տենչայ տարածուած տեսնել 'զայնքս ամեն հայաբնակ քաղաքի մէջ, քանի որ շռայլութիւն և զեխութիւն այնքան կը հարստահարեն մեր քաղաքակիցներ որքան Բուրդ և Քրդեր մեր գիւղացիներ: Ուստի կը հրաւիրեմ ամբողջ իգական սեռն օրինակ առնուլ Վարդուհեան սանուհիներէն, կրելով պարզութիւն ամեն բանի մէջ, դէմքին վրայ որպէս լեզուին մէջ, հագուստին վրայ որպէս սրտին մէջ: Պարզութիւն դէմքին վրայ, զի այն երես, որ կարմիր ներկուած է, չ'է կարող շիկնիլ: Պարզութիւն լեզուին մէջ, գործածելով մաքուր աշխարհաբար և չ'անսալով Օ. Անահտի, որ, նոր Շամիրամ, կը ճգնի կենդանացունել գրաբարն, նուազ գեղեցիկ քան Արայի դիակն: Պարզութիւն հագուստին վրայ, առանձնելով պարկեշտութեան համազգեստն և յիշելով Տիկին Նեքեռի խօսքն. «Պէտք է որ պարզ հագուստ և գլխարկ կրէ այն կին որ սիրուն է, որպէս զի լինի աւելի շնորհալից, նաև այն կին որ տգեղ է, որպէս զի լինի նուազ տգեղ»: Պարզութիւն մանաւանդ սրտին մէջ, նուիրագործելով 'զայն իբր սեղան սրբութեան և յիշելով Լմէ Մառդէնի գաղափարն թէ, երբ իգական սեռի սիրտն լռասցուի, «չը պիտի ունենայք կիներ, այլ հրեշտակներ»:

Այժմ այն խորհուրդներ 'զորս կը համարձակիմ տալ ձեզ, իմ ազնիւ ունկնդիրներ, զի չ'եմ կարող անտարբեր լինել ձեր թաղի բարգաւաճման նկատմամբ, քանի որ ազգային դաստիարակութեամբ սագորած եմ երբեմն ձեր կրթարաններ, և քանի որ վաղամեռ հայրս, Գրիգոր Ձերազ, Սամաթիացի էր: Կը մաղթեմ որ ձեր ժրաջան հոգաբարձուներ, դաստիարակներ և դասատուներ ծաղկեալ պահեն միշտ այս բուրաստան, ուր պիտի փթթի մի երջանիկ սերունդ, երջանիկ զի պսակուած պիտի տեսնէ այն բոլոր իղձեր որովք այսօր հայ սիրտերն այնքան ուժգին կը բաբախեն:

ԿՐԹԱԿԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՄԻԹՈՏ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ

(Շար. և վերջ)

Ա. Առաջին ամսոյ ամենէն հասարակ բառերն ու խօսակցութիւններն ի կիր արկանել ի լուր աշակերտաց, իւրաքանչիւր բառեր աղէկ արտասանելով, և այն բառից և բանից սովորական ու յարմար եղած շարժումներն ալ աչօք և ձեռամբք ընելով. որպէս զի կարելի եղածին չափ աշակերտք հասկընան ըսածդ, առանց թարգմանութեան: Զոր օրինակ. առաջին անգամ կամ քու վրադ կամ աշակերտներէն մին ոտքի կեցնելով անոր վրայ, մատովդ ցուցնելով, «ասիկայ ձեռք է» «ասիկայ ոտք է». «ասիկայ գլուխ է» «ասիկայ աչք է» եւ. ըսելով, վերէն ի վար բոլոր իր անդամոց անուններ տալու է առանց պարկեշտութեան սահմանը անցնելու: Եւ ասիկայ քանի մը անգամ ընելու է, ու աշակերտք, ամենայն լռութեամբ դիտելու, ու մտադիր ըլլալու են: Երբ ասիկայ այնչափ անգամ կրկնեցիր որ ալ կը յուսաս թէ աշակերտաց սովրեցընելու եղած լեզուովդ այդ ըսած անուններդ հարցնելու որ ըլլաս պիտի կրնան ցուցնել, սկսելու է հարցնել, «աչքդ ուր է» «ականջդ ուր է» «բերանդ ուր է» եւն: Անկէ կ'անցնիս իր հագուստին և գտնուած տեղդ ինչ որ ալ կայ անոնց ամենուն անուններուն, և նոյն գործողութիւնները կ'ընես: Աշակերտք բոլոր այդ անունները աղէկ սովրելէն ետքը, կը սկսիս բայերուն կիրառութեան, և առաջին անգամ դարձեալ մէկը կը կանչես «եկուր» ըսելով, ու ձեռքդ ալ «եկուր»ին յատուկ եղած նշանը տալով. նմանապէս «գնա» կըսես, և «գնա»ին յատուկ եղած նշանը տալով, ու աշակերտը գործնականապէս ալ տուած հրամանիդ կը հնազանդի, ու «եկուր» ըսած ատենդ կուգայ, և «գնա» ըսած ատենդ անդին կերթայ, եւն, ու բոլոր այս գործողութիւններուն միւս աշակերտք հանգիստ և ունկնդիր կ'ըլլան մեծաւ լռութեամբ: Եւ երբեմն մէկ մէկ հոգի ու երբեմն ամէնը մէկտեղ նմանօրինակ շարժման մէջ կը դնես, ու կը քալեցնես, կը նստեցնես են, մինչեւ որ բաւական անուններու և բայերու աղէկ մը ընտանենան: Երբ ասոնք ալ եղան, կը սկսիս առանց քերականութեան անունը տալու, խօսք շինելու կերպերը սովրեցընել որ կարենան այն գիտցած անուններէն ու բայերէն խօսքեր շինել: Այսպիսեօք կը գրաւեցնես զորոյս' ամիս մը, առանց կարդալ և գրել տալու, և առանց մէկ օր առաջ սովրեցուցածդ հետեւեալ օրը յիշելու պարտաւորելու: Դասախօսութեան ժամը լրանալուն, աշակերտաց մինչեւ անգամ ըսելու է, որ երթան ու աս սովրածներն մոռնան. — և մի' վախնար որ կը մոռնան:

Բ. Երկրորդ ամիսը և մինչեւ վեցերորդ ամսուն վերջը վերոյիշեալ եղանակը գործադրելի է. սակայն հետզհետէ նուազում պիտի ունենայ, որպէս զի ուրիշ գործողութիւնք ևս տեղի ունենան: Այդ գործողութիւնք երկրորդ ամսուան մէջ կիսով չափ պէտք է նուազին. և միւս կէս ժամերուն մէջ պզտիկ պարբերութիւններ գրել ընել կայ, հետեւեալ կերպով:

Աշակերտք կը շարուին ոտքի վրայ կամ նստած, և վարժապետն անոնց մէյմէկ պզտի խօսքեր կուտայ, իւրաքանչիւրին իր խօսքին թարգմանութիւնը հասկցնելով ու անանկ խօսքեր, որոց ամբողջը մէկ մասնաւոր իմաստ մը դուրս կուտայ, և քանի մը անգամ կարդալ խօսեցնելով և տեսնալով որ իւրաքանչիւր իր խօսքը աղէկ կրնայ խօսիլ ու թարգմանել, այն ժամանակ հրամայել, որ խօսքին գլխէն սկսելով առաջին տղան իր խօսքը ըսէ, և վարժապետը անոր թարգմանութիւնը անգամ մը կընէ. ետքը նորէն նոյն աշակերտը նոյն խօսքը կը կրկնէ, և աշակերտք ամենը մէկտեղ անոր թարգմանութիւնը կ'ընեն դարձեալ նոյնպէս, և առաջին աշակերտը կը կենայ, ու երկրորդը նմանօրինակ, ու այսպէս ամենքն ալ նոյն կերպով յառաջ կ'երթան: Երկրորդ և երրորդ անգամ նոյն գործողութիւնը շարունակելէն վերջը կը սկսի նոյն գործողութիւնն ընել, միայն թէ թարգմանութիւնը չըջելով. այսինքն եթէ սովրուած լեզուն Անգղիարէն է, այս անգամ աշակերտը առաջուան պէս իր Անգղիարէնը չըսեր. այլ անոր Հայերէնը. ու միւս աշակերտակիցք այն խօսքին Անգղիարէնը կը գրուցեն. և այսպէս կարգաւ այս անգամ ալ ասանկ կ'երթայ երեք շրջան մը, ու կը մնայ, ապա առանց թարգմանութեան, իւրաքանչիւր աշակերտ իր Անգղիարէնը խօսելով կարգաւ ետեւէ ետեւ քանի մը շրջան կը կատարուի, կը կենան: Ան ատեն կ'առաջարկուի որ աշակերտներէն որը որ կրնայ' ամբողջ պարբերութիւնն ու անոր թարգմանութիւնը գրուցել, ըսէ: Որոնք որ կրցին' կ'ըսեն, և որոնք որ չը կրցին' լուռ կը կենան, ու դասը կ'աւարտի և թող կը տրուին, որ կերթան և մոռնան:

Գ. Երրորդ ամսուն որ արդէն ինքզինքնին նոյն լեզուին բաւական ընտելացած պիտի գտնան թէ խօսելու և թէ հասկնալու մէջ, կը սկսին գիր ալ գրել, այբբենարան ալ կարդալ, և կարդացածնին ալ թարգմանել, բայց թէ' դասերը քիչ քիչ պիտի տրուին, և թէ' ամենուն դասը միեւնոյնը պիտի ըլլայ: Եւ ասոր հետ մէկտեղ առաջին ու երկրորդ ամիսներէն սկսած խօսակցութիւններն ալ, թէեւ գրել և կարդալը սկսելուն պատճառաւ մէյմէկ քիչ պիտի նուազին, բայց բնաւ պիտի չը վերջանան:

Երրորդ ամիսը կէս եղածին պէս ուղղագրութիւնն ալ կը տրուի, որ կըլլայ տղայոց գրել ու օրինակել տալով այն դասերը, որ կը կարդան ու կը թարգմանեն: Իւրաքանչիւր դաս որ ամեն օր կ'ընդունին, պէտք է հինգ անգամ օրինակած ըլլան: Ու այսպէս օր քան զօր կը սկսին յառաջանալ թէ' կարդալու, թէ' գրելու, թէ' խօսիլ և հասկնալու և թէ' ուղղագրութեան մէջ: Եւ այս յարատեւութեամբ անցած վեց ամսուն աշակերտները խիստ անյուսալի երեւցած բարձրութեան մը կը հասցընեն:

Խօսքս համառօտելու ճնշման ներքեւ կրնայի միայն այսքան բացատրութիւն տալ, որ կը զգամ թէ շատ անկատար կերպով բացատրած եղայ. քանզի թէեւ գլխաւոր սկզբունքը խօսած եղայ, շատ մը մասնաւոր պարագաներ ալ կան, որ այս համառօտութեան մէջ չէինք կրնար բովանդակել: Եւ գրեթէ ամեն օր մէկ մէկ քիչ տարբերութեամբ, տարբեր կաղապարներով կը ձուլուին դասերը. և ամեն օր յատուկ դիտումներ պիտի ըլլան, որ չըլլայ թէ աշակերտք նեղուին, ու ձանձրոյթ զգան:

Շատ փորձերով տեսայ, և բնաւ տարակուսելու տեղի չըկայ, որ այս եղանակաւ պատանի մը կամ երիտասարդ մը օրը մէկ մէկ ժամէն, վեց ամսուան մէջ որ և է լեզու մը կրնայ սովրիլ. և Անգղիարէնի համար Անգլիա ու Ֆրանսերէնի համար Ֆրանսա են երթալէն ու հոն սովրելէն տասնապատիկ աւելի դիւրութեամբ կրնայ ըլլալ: Այս բնական մեթոտ կրնայ մասնաւոր դիւրութեամբ ի գործ դրուիլ նաեւ բուն իսկ մեր ազգային լեզուին ուսումն տարածելու համար այն գաւառաց մէջ' որոյ բնակիչք դժբաղդաբար չեն կրնար Հայերէն խօսիլ: — Աւա՜ղ այնչափ Հայ մանկտոյն պարապ ու ձանձրալի աշխատութեանցը, և բիւր ափսոս ի զուր շռայլեալ թանկագին ժամանակաց: Երանի' թէ Հայն ալ Արեւմտեան պզգայ պէս ուսման արագէր, և իր այս օրուան դանդաղկոտութենէն ձանձրանար ու թօթվէր:

Բ. Ց. ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆՑ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Երեւան, յուլիս 6

Այն բոլոր գըրգիչ տեղեկութիւնները, որ հրատարակւեցան «գգային եւ ռուս լրագիրներում վեհ. կաթողիկոսի անբուժելի և մահամերձ հիւանդութեան վերաբերմամբ, և այդ առթիւ եղած նախազգուշացուցիչ հրաւէրները բընականաբար յուզեցին իմ հետաքրքրութիւնը եւ, տեղեկանալու թէ մինչև ո՞ր աստիճան ուղիղ է այդ ամենը: «Մշակի» Երեւանեան թղթակիցներից մէկը լինելով, պարտք եմ համարում ինձ յայտնել նորա յարգելի ընթերցողներին որ այդ լուրերը բոլորովին շինծու են, չը նայելով որ դոքա հրատարակւում են Էջմիածնայ հաւատարիմ և հարազատ կարծված և նորա բաքոնների ուսող պարոններից: Մի քանի պարոններ, որոնք արտօնութիւն ունէին ստէպ-ստէպ վեհարանը յաճախելու և այն տեղից սուտ ու շինծու լուրեր տարածելու ժողովրդի մէջ, այժմ վեց ամիս է որ արգելված է նոցա վեհարան մտնելը. ահա', այդ հանգամանքն է որ առիթ է տուել դոցա համոզելու ժողովրդին, որ Վեհափառը ենթակայ է անբուժելի մտաւոր հիւանդութեան, թէ Էջմիածնայ մտերիմ բարեկամներս և թէ մօտիկ ազգականներս ու բարեկամներիցս մեկը երեք օր առաջ վեհարանում, վեհափառ կաթողիկոսի հետ 3 ժամ շարունակ խօսակցելուց զկնի հաղորդեցին ինձ որ միանգամայն սուտ են վեհ. կաթողիկոսի մտաւոր հիւանդութեան վերաբերեալ լուրերը. բայց իսկ է որ մարմնապէս տըկար ու թոյլ է, իբրեւ հետեւանք իր նստակեաց կենցաղավարութեան: Այս մի և նոյնը հաստատեց և Պ. Վարդան Եղիազարեանցը, որ Պ. Արշակ Նահապետեանցի հետ վեհարան կոչվելով, բաւականին ձիգ միջոց խօսակցութիւն էր արել Վեհափառը դոցա հետ ճեմարանի բարեկարգելու վերաբերմամբ և այլ գործերի մասին:

Իսկ թէ Գէորգ Դ. կաթողիկոսը սովորութիւն չունի մարդիկ երկար ընդունելու, ինչպէս իր նախորդներն էին անում, այդ ճշմարիտ է և նոր բան չէ. բայց ո՞վ կարող է այսուհետեւ նորա սովորութիւնը փոխել: Սա եւս կայ որ վեհ. կաթողիկոսը [illegible] ունի. այդ հիւանդութեան յօդուոց բնութիւնն ստէպ առիթ է լինում բացասութիւն անելու Նորին վեհափառութեան դիմողներու շատերին:

Կը յուսամ որ այս մի քանի տողը բաւական կը լինի ճշմարտութիւնը վերականգնելու վեհափառ կաթողիկոսի հիւանդութեան վերաբերմամբ:

Մի ճշմարտութիւն ստիպում է ինձ խոստովանել որ այս Բոլէին Էջմիածնում, բացի մի երկու հոգեւորականից, վեհափառը չունի հաւատարիմ և մտերիմ մարդիկ. բոլորն էլ դժգոհ են, անբաւական են վեհարանից: Ճեմարանի ուսանողներն ու ուսուցանողները, վանքի միաբանութիւնը, զինուորականները, սակաւ ինչ բացառութեամբ բոլորն էլ ճնշված են համարում իրանց, բոլորն էլ խեթիւ են նայում դէպի վեհարանը. Արդեօք իրա՞ւ է և արդարացի այդ բոլորի ատելութիւնն ու դժգոհութիւնը դէպի վեհարանը: Չեմ կարող չը խոստովանել որ բոլորի դժգոհութեան պատճառն էլ իրանց անձնական շահերի նուազումն է. ոչ ոք ազգային շահերի նկատմամբ բողոքաւոր չէ եղած մինչ ցարդ:

Ողջ միաբանութեան մէջ 2—3 հոգի չէք գտնի, որ իրանց շահերը մոռացած, ազգային շահերի դեղծումների դէմ բողոքէին: Ինձ զարմացնում է այս բանը, որ բոլորի գանգատն էլ ուղղված է դէպի Վահրամ եպիսկոպոսը և Ստեփաննիկ աղան: Ամենքն էլ համոզված են որ եթէ այդ երկուսը չը լինեն, իրանք էլ կը հարստանան. գուցէ այդ այդպէս է, բայց դորանից ազգն ի՞նչ օգուտ կունենայ: Ենթադրենք թէ ճշմարիտ լինեն այն հրատարակված լուրերը թէ Մանկունին մօտ օրերումս 200ի չափ տգէտ միրացուներ պիտի ձեռնադրել տայ և թէ իւրաքանչիւրից 500-ական րուբլի պէտք է առնայ Ստեփաննիկ աղայի ձեռքով. ի՞նչ էք կարծում. եթէ միոնզականները չը համաձայնէին այդ տգէտների ձեռնադրութեան և վ. կաթողիկոսին բացատրէին իրանց և հասարակութեան անբաւականութիւնն այդ չարիքի դէմ, կը յաջողէ՞ր արդեօք նոցա ձեռնադրութիւնն: Ես բոլորովին համաձայն եմ և համոզված, որ եթէ միոնզականների մէջ անկեղծ միութիւն լինէր, վեհարանի կողմից ոչ մի զեղծումն չէր լինի. և եթէ զեղծումներ լինում են, այդ էլ այն պատճառաւ է որ Էջմիածնայ միաբանութեան մէջ բոլորովին միութիւն և անկեղծութիւն չը կայ. բացի մի երկու բացառիկ անձերից ամենքն էլ անձնական մանր շահերով զբաղված մարդիկ են, և իրանք են պատճառ որ Մանկունին ու Ստեփաննիկը տէր են դարձել իրանց վրա, ինչպէս որ իրանք են խոստովանում: Ինչո՞ւ մի և նոյն Մանկունին և Ստեփաննիկը տէր չեն դառնում Գ. և Ն. եպիսկոպոսների վրայ եւ. կամ ինչո՞ւ սրանք էլ դանդատաւոր չեն միւսների պէս: Այս երկու եպիսկոպոսներն իրանց միաբանական օրերից մինչ յայսօր միմեանց հետ համամիտ և սիրով են ու գրեթէ անբաժան միմեանցից. այս պատճառով ոչ միայն ճընշուած չեն համարում իրանց, այլ և մեծ ազդեցութիւն ունեն նոյն իսկ վեհարանում և ամբողջ միաբանութեան մէջ. թող միւսներն էլ դրանց օրինակին հետեւէին:

Եթէ փոքր ինչ լաւ նայենք Էջմիածնայ անցեալի վրա, կը համոզվինք որ երբէք կատարեալ միութիւն չէ եղած վեհարանի և միաբանութեան մէջ: Դորա պատճառը պէտք է վեհարանի միապետական ձեւի մէջ որոնել, առաւել եւս միաբանութեան անդամների իրանց կոչման անհամապատասխան կրթութիւն և վարք ու բարք ունենալու մէջ: Երբ որ վեհարանն և միաբանութիւնը մեր եկեղեցական օրէնքների ոգւոյն համաձայն սահմանադրական կանոններով կը վարվին և միաբանութեան անդամներին ժամանակիս պահանջներին համաձայն կրթութիւն և պաշտօնութիւն կը տրվի, այն ժամանակ միայն դժգոհութիւնը կը վերանայ միաբանութեան միջից և ազգն էլ օգուտ կունենայ այդ միաբանութիւնից:

Այսուհետեւ գոնէ ազգը պէտք է հոգայ: 1. որ Սինոդի վարչութիւնն աւելի մեծ ուշադրութիւն դարձնի իր պատասխանատուութեան վրա. 2. որ ճեմարանից աւարտողները լինեն այնպիսի ուղղութեան տէր մարդիկ, որ պիտանի լինեն ազգին իբրեւ հոգեւորականներ: Ի դէպ. ճեմարանի այժմեան ուղղութեան նայած, կարող եմ համարձակ ասել' որ այնտեղ աւարտողներից և ոչ մինը' հոգեւորական չի դառնայ. և եթէ դառնայ էլ, կը լինի մի ամենավտանգաւոր օրինակ անկրօնութեան. բայց այս նիւթի վրա մի այլ անգամ:

ՆՈՐԱՅՐ (Մւ-կ)

Երեւանի «Պսակ» լրագրին Էջմիածնից գրում են: «Պ. Արշակ Նահապետեան հաղորդել է «Մեղու Հայաստանի» լրագրին որ վեհափառ կաթողիկոսը բոլորովին առողջ է. Միթէ՞ այլ կերպ վկայութիւն կարելի էր սպասել Նրանից, որ Նոր է հրաւիրվում Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում տեսչական պաշտօնի. Մեզ մինչեւ անգամ հաւատացնում են որ նախ քան տեսչական պաշտօնի մասին խօսելը, քաղաքավարի կերպով առաջարկել են այդ վկայութիւնը գրել»: Ն. [illegible]

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԼՈՑ

Ցուցակ Նուիրատուաց յԻւսկիւտար Սելամիէ

(Շարունակութիւն)

Մեծ. Տեարք	Արծ. դահ.
Բաւէնեան Բեդրի	20
Բէրբէեան Ռուբէն	20
Բիթէճեան Գրիգոր	20
» Վաղարշակ	20
Բիշթօֆեան Պաղտասար	20
Գազազեան Մարտիրոս	20
Գարագաշեան Նասիպ	20
Գափավեան Նշան	20
Գէորգեան Ալեքսան	20
Գըրըքեան Ա.	20
Գինեպեան Սահակ	20
Գույումճեան Յովհաննէս	20
Գրասէրեան Գաբրիէլ	20
» Յակոբ	20
Գրիգոր	20
Եազմաճեան Թադէոս	20
Եէմէնիճեան »	20
Երանոսեան Եղիազար	20
Երէցեան Տիգրան	20
Զարքճեան Համբարձում	20
» Պետրոս	20
Էսմէրեան Աստիկ	20
» Թադէոս	20
» Կարապետ	20
Էկինլիեան Ղազարոս	20
Էնքսէրճեան Պ.	20
Էօլիւմեան Պետրոս	20
Թարհօնճեան Աղաճան	20
Թէնէքէճեան Տիգրան	20
Թէրզեան Ստեփան	20
Թիւթիւնճեան Յովհաննէս	20
Թիւյսիւզեան Մանաս	20
Թիւրապեան Ճանիկ	20
Խաչատուրեան Գասպար	20
Խըլօյեան Յովհաննէս	20
Կառավար Ստեփան	20
Կէօնճէեան Դաւիթ	20
Կիւմիւշճեան Աւետիս	20
Կիւրճեան Մարտիրոս	20
Ղազիկեան »	20
Ճանպէտէնեան Խոսրով	20
Մալխասեան Մանուկ	20
Մածունեան Խաչիկ	20
Մատթէոսեան Առաքել	20

(Շարունակելի)

Գեղագրութիւն Գազանճեան		20
Գուշակութիւնք Օդոց	2	
Եեմէք Թէրթիպի	1	
Ելեքտրական Հեռագիր	2	
Էգօնօմի Բօլիթիք	2	
Ընթերցասիրութիւն Զօրայեան	8	
Թարիխի Միւխթեսար		20
Թելեկրաֆ Րէսալէսի	2	
Ժիլ Պլաս		20
Ժողովրդական Մատենադարան	1	20
Խասգիւղի Քնաշըրճիկը	6	
Խավեար խանի Պօլս. վիճակը		20
Խոճկորակք	1	
Խորհրդածութիւն Բասքալայ	8	
Ծխախոտի և ընչադեղի վնասները	1	
Համառօտ Նկարագիր Պապական դրութեան	2	
Հասունեան քաղաքականութ.	7	
Հարստութեան ճանբայ Ֆրանքլինի	1	
Հաւքածոյ Հայկ. ասացուածոց	2	
Հռչակաւոր Ոճիրք Պորճիայք	10	
Հրահանգիչ վէպեր	1	
Հրահանգ շերամաբանութեան	1	20
Ճիզվիթն Ա. հատոր	2	
Մարիամ Ռօզա	1	
Յաջորդութիւն Պատրիարքացն Երուսաղէմայ	2	
Յովսէփ Գեղեցիկ	2	20
Նուէր Հոգւոր	1	
Որթածաղիկ պատկերազարդ	2	
Պատմ. Հայոց և Աշխարհագր.		20
Պետիկին Գրքոյկը	1	
Պոնսըր Միլիոնաւոր Ա. Բ. Գ. հտ.	15	
Սահմ. Ճշմարտութիւններ	1	
Սուտ Լուսաւորչականք	1	
Ս. Պօղոսի Եկ. Ջանգակահարը	2	
Տաղք Դուրեանի	10	
Տաղք Հէքիմեանի	7	
Տիեզերական ժողով	2	
Տիւրպլինի Ազգ.	5	
Րագամ Ճէավէրի	2	
Քավուր Կոմս	1	
Ֆօսթ և Մարկրիտ	1	

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ
ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ
Գ. ՏԱՐԻ

Մայրենի լեզուի Գ. հատորը՝ Պօլսոյ աշխարհաբարի վերածուելով ի լոյս ընծայուած է այս անգամ, մաքուր տպագրութեամբ և 70 էն աւելի ընտիր պատկերներով։

Գինն է 5 դահեկան արծաթ։

Կը գտնուի բոլոր Հայ գրավաճառաց քով. — կեդրոնատեղին է Միացեալ Ընկերութեանց գրասենեակը։ Դպրոցաց համար մասնաւոր զեղչ կ՚ըլլուի։

« ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ »

Հրատարակեցաւ Դ. Թիւ ներկայ տարւոյս (Յուլիս—Օգոստոս)

Կը գտնուի Ֆրէնկեան գրատունն, և Միրզա Մսերեան վաճառատունն (Ասմա-Ալթը, փափազ խանի մօտ, Թիւ 26.)

« ՏԻՍՄԹՈՒՐ »

Մանզումէի Էֆքեարի Տէր և Տնօրէն փանոսեան Մեծ. Կարապետ Էֆէնտիի կողմէ հրատարակեալ Հօյատառ Տիւսմթուրի Զ. տետրն ալ լոյս տեսած է, և կը վաճառուի ի գին 5 ղրուշ։

ԱԺԱՆ ԳՐԵԱՆՔ

Կը ծախուին Յ. Գավաֆեանի գրատունը, Քիւրքճի խան Թիւ 23, և Զագմաճըլար փողոց։

—o—

	Ղրշ.	
Ազգային Հանգանակութիւն	1	
Այգեր կամ Ամերիկացիք	2	
Արայ Գեղեցիկ	1	
Բամբլա կամ Բարեկենդանի գիշերները	3	
Բարեպաշտ Մարիամ		20
Բարի Իրիկուն Պ. Բանթալօն ժատրերգ.	1	
Բարի Ֆրիտոլէնը և Չար Թիէրին	1	
Բարոյական Սկզբունք		20
Գաղտնիք կանանց	1	
Գաղտնիք կղերականութեան	1	
Գասպըրն Իփինէ պաղլան		20

ՎԻՇԻ

VICHY

Վարչութիւն, փողոց 22, Պուլվար Մօնմարթր.

PASTILLES DIGESTIVES. — Վիշիի աղբիւրներէն հանուած աղերէն շինուած, Այս Բասթիյներն ախորժահամ են և ստամոքսի թթուութեանց և դժուարամարսութեանց դէմ շատ ազդու։

SELS DE VICHY POUR BAINS. — Բաղնիքի համար ծրար մը աղ բաւական է այն անձանց համար որք Վիշի չեն կարող երթալ։

Կեղծերէն զգուշանալու համար՝ պէտք է ԲԱՆԵՑՆՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ դրոշմը բոլոր արտադրութեանց վրայ փնտռել։

Ամեն դեղագործաց և դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ԱԶԳ

Ընդհանուր դատախազութեան պաշտօնով ժամանակէ մ՚ի վեր Ադրիանուպոլիս գտնուող հայազգի նշանաւոր փաստաբան Սարաճեան Թորոս Էֆէնտին՝ դարձեալ իւր փաստաբանութեան արհեստին վերադառնալով, իւր գրասենեակը հաստատած է Պահճէ-գաբու Ճէլալ պէյ խան երկրորդ յարկ Թիւ 27 և 28։

ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
Ի Պօլիս Պալըք Բազար 165

Պատիւ ունիմք ծանուցանել մայրաքաղաքիս և գաւառաց ժողովրդեան թէ՝ մեր ծխախոտի Պոլսոյ գործարանն և վաճառատունն այժմ փոխադրած եմք ի Պալըքբազար Թիւ 165 Եաղճըլար փողոցի դէմ։

Մեր ծխախոտներն, որ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտած են ամեն տեղ, այս առթիւ գոհողութիւն չպիտի խնայեմք տեսակներն աւելի եւս ազնուացնելու և գիներն միշտ չափաւոր պահելու, որոց ստուգութեանը փորձով պիտի վկայեն ազնիւ յաճախորդք և յանձնարարողք։

ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս, Պահճէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան Թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը։ Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յօհաննէս Էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան

ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ Էֆ

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Երանոս Էֆ. Սթամպոլեան

ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ Էֆ. Մուրատեան.

ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. Էֆ. Խ. Մազմանեան

ՌՈՏՈՍԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէսլեան.

ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Աբրահամ Էֆ. Պէրզամալեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով Էֆ. Էսկիճեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Էթմէքճեան Էֆ.

ԵԻԴՈԿԻԱ. Գէորգ Էֆ. Նազարեան.

ԽԱՐԲԵՐԴ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս Էֆ. Ն. Ղազանճեան.

ՄՈՒՇ. Արմենակ Էֆ. Խանազատեանց.

ՎԱՆ. Պետրոս » Գաբամաճեան.

ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս Էֆ. Թաշճեան.

ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ Էֆ. Կ. Ոսկերչեան

ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.

ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.

ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս Էֆ. Հէքիմեան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ
Ղալաթիա 4 օգոստ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
Օսմ. լիրան ղրուշ 100 հաշուով.

Լոնտրա 3 ամսուայ 108.37 1/2 առ Անգլ. Լ.
Փարիզ 3 » ֆրնք 23.20 առ Օսմ. Լ.

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. Քօնս. զոցուեցաւ		—.—
» » բացուեցաւ		19. 8
» » կէս օրին		19.12
		Անգլ. լիր.
Սօսիէթէ Ժէնրլ. 6 0/0	»	5.12
» Օթօման	»	4.
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	11.15
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0		6.3
Փոխ. 1863 (Մութօն) 6 0/0	Ֆր.	94.
» 1865 (») 6 0/0	»	94.
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	95.
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	»	30.
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	91.
Րումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	56.25
Լաւրիում	»	140.
Թրամուայ	Օսմ. լիր	405.
Թղթադրամ	»	1020
Հէվալէսիզ		47.1/2
Րէբօր		

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	109 13
Գաղղիական »	87 13
Բօլ	89 32
Գրիւից	80 35
Գաւալոն Թուղթ 8 րուպլի 64 գարիք	
Գաւալոն արծաթ (Նոր)	91 30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 21
Վեցնոց	127 25
Հինգնոց	210 30
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	205 10
Պղինձ	680

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 13 օգոստ.

Անգղ. Քօնս.	100 9/16
Օսմ. »	17 1/4
Փոխ. 1865	19 1/8
» 1869	19
» 1871	78 1/2
» 1872	29 7/8
» 1873	18 7/8
» 1877	90 1/8
Պանք Օթօման	17 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի	91 1/2
Եգիպտ. միացեալ	78 3/8
» արտօնաւոր	99 1/8
Տայրա Սանիէ	77 1/2
Փոխ. Ռօշիլտ	97 3/4
Փոխնկագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 13 օգոստ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	117 55
» » 3 0/0	86 20
Օսմ. Քօնս.	17 7 1/2
Փոխ. 1865 Ֆր.	98
» 1869	96.
» 1873	95.
Օսմ. Երկաթուղի	58 50
Պանք Օթօման	687 50
Քրէտի Լիօնէ	935.
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	93 5/8
» » Արեւելեան	62 1/4
Իտալ. Քօնս.	90 40
Եգիպտ. միացեալ	398 75
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25.25

Վիէննա 13 օգոստ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 85
Րումէլիի երկաթուղի	26.70

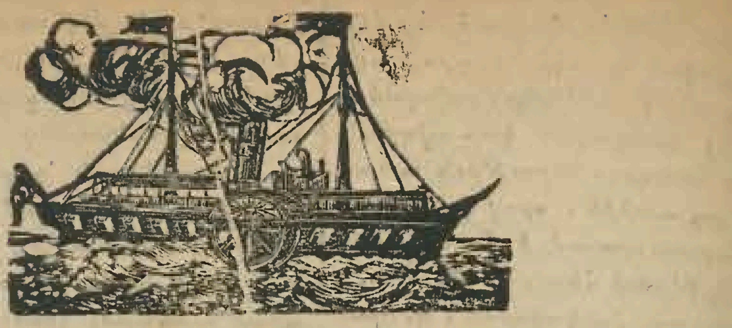

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ
1881 ՅՈՒԼԻՍ 16, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՅՐԱՄԻՆ ԵՐՐՈՐԴ ՕՐԸ

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական Եզերք	Թիւ
11 15	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Քիրէճ. Թարապիա Եէնիքէօյ Իսթինեա. Պօյաճըքէօյ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.)	19
12	Եէնիմահալլէ Մէզարպ. Պէօյիւքտէրէ. Թարապեա. Եէնիք. Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւ։	34
1 15	Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Պօյաճըքէօյ, Ր. Հիսար, Պէպէք։	32
2 30	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապեա. Եէնիք. Իսթէնեա Էմիրկեն. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։	18
3 30	Ր. և Ա. Գավաք Եէնիմահ. Մէզր. Պէօյիւքտ. Թարպ. Եէնիք. Իսթէն. Պօյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթ։	19
5	Եէնիմհ. Մէզրպ. Պէօյիւքտ. Քիրէճպ. Թարապ. Եէնիքէօյ Իսթէնիա, Միրկէօն, Պօյաճ. Ր. Հիսար Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Սիրքէճի։ (Ուրբաթ օրերը Սիրքէճի չպիտի հանդիպի։)	34
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Պէյքօզ Բաշպ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլըճա. Ր. և Ա. Հիսար. Գանտ. Արնավուտքէօյ, Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իւսկիւտար։	1
8	Ա. և Ր. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէօյիւքտէրէ Թարապեա. Պէյքօզ. Եէնիքէօյ. Էմիրկեն. Պօյաճըքէօյ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Անավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Իսթէնեա)։	20
10	Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Էմիրկեն, Ր. Հիսար Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։	25

Աւելորդ ճեղէն

Ժամ		Թիւ
11 30	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	23
12	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	2
12 30	Պէպէք, Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	25
1 15	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	23
2	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիկ.	2
2 45	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Գապաթաշ,	25

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
11 30	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	1
11 45	Պէօյիւքտ. Թարպ. Պէյքօզ, Բաշպաղչէ, Ր. փ. մահ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ։	20
1 15	Պէյքօզ, Բաշպաղչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթ. (Ուրբ. ժամ 1 1/2ին)	21
2 30	Պէօյիւքտ. Թար. Պէյքօզ, Բաշպ. Ր. փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկ. (Բաց ի ուրբաթէ։)	17
4 30	Արնավ. Չէնկ. Պէյլէրպ. Գուզկունճուք, Պէշիկթաշ. Իւսկ.։	2
5	Պէյքօզ Բաշպ. Ր. փաշա մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլլի Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Սիրքէճի. (Ուրբ. օրերը Սիրքէճի չպիտի հանդիպի)։	21
8 45	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշպ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիք. Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ. Գուզկունճ Իւսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը Ր. փ. մահ. հանդիպելով։)	23
11	Գուզկունճուքէն ուղղակի կամուրջ։	2

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական Եզերք	Թիւ
1 15	Գապաթաշ. Իւսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկեն, Եէնիք. Բաշպ. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմահ։	1
1 30	Պէշիկթաշ, Օրթ. Գուր. Արնավ. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւքտէրէ, Մէզար. Եէնիմահ. Գավագլար։	19
3	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթ. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թար. Պէյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	34
5	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկեն. Իսթէն. Եէնիք. Պէյքօզ, Թար. Պէօյիք. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավագլար։	20
6 30	Իւսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ, Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ր. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտ։	23
8 10	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկեն, Եէնիք. Թարապեա. Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպուրնու.	25
9 15	Պէշիքթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնվ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թար. Պէօյիւքտ. Մէզար. Եէնիմահ. (Ուրբաթ օրերը Ա. և Ր. Գավագ)	19
10	Պէպէք, Ր. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէզրպ. Եէնիմահալլէ։	32
10 30	Օրթաք Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկէն Իսթէն. Եէնիք. Թարապ. Քիրէճպ. Պէօյիւքտ. Մէզ. Եէնիմահ։	18
11 10	Պէպէք, Ր. Հիսար, Պօյաճ. Իսթէն. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ։ (Հարաւային հովերուն Իսթէնեա չհանդիպիր)։	20

Աւելորդ ճեղ

Ժամ		Թիւ
12 30	Պէշիք. Օրթաք. Արնավուտքէօյ։	23
1 30	Ուղղակի »	2
2 15	» »	25
3 45	Պէշիք. Օրթ. Գուր. Արնավուտք։	2
11 5	Գապաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	23
11 40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք։	25
12	Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։	1

Ասիական Եզերք

Ժամ		Թիւ
3 30	Իւսկիւտ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպաղչէ, Պէյքօզ։ (Ուրբաթ օրերը Ր. փ. մահ.)	21
9 30	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշպ. Պէյքօզ, Մէզր. Գավագլար։ (Ուրբ. օրերը ժամ 10ին Ր. փ. մահ.)	17
10 30	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Ր. փաշա մահ. Բաշպ. Պէյքօզ, Թարպ. Պէօյիւքտ։ (Բաց ի ուրբաթէ)	34
10 30	Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք.	2
11	Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկէլք. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. փ. մահ. Բաշպ. Պէյքօզ։	21
11 40	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնավ.	2